

Роль національного телерадіомовлення Австралії в консолідації австралійського суспільства

Австралія — унікальний континент і водночас країна, розташована на цьому континенті. 60 тисяч років тому, до появи до нього європейців, її вже заселяли аборигени, які мали свою оригінальну культуру, мовне розмаїття, своє поетичне бачення світу, у якому жили і живуть багато тисячоліть. Нині Австралія являє собою найбільш мультикультурну країну у світі, збагачену як спадщиною аборигенів, так і мистецькими проявами емігрантів майже з усіх куточків планети.

Австралія сьогодні — успішна і проквітаюча держава, яка посідає друге місце в програмі ООН з людського розвитку за 2015 рік. Вона досягла величезних успіхів: колишня заокеанська тюрма Британської імперії для каторжників і повстанців, нині Австралія посідає 12-те місце серед найбільших економік світу і є притягальною як для громадян Австралії, так і для тих, хто має намір туди переселитися. Це тому, зокрема, що, на відміну від інших країн світу, вона безперечно вдосконалює свій соціально-економічний і культурний розвиток. Вона має закони і реально створює такі умови, які полег-

шують ведення бізнесу, не тільки великого, а й середнього та малого. Вона створила прогресивні системи освіти, охорони здоров'я (так, в Австралії, незважаючи на складні кліматичні умови, тривалість життя жінок становить у середньому 84 роки, а чоловіків — 80). Населення Австралії — 23 млн чоловік. Із них 28% ідентифікують себе як ті, хто народилися за її межами. Аборигени становлять тільки 2,5% загального населення Австралії. Головною мовою, як зазначено на сайті австралійського уряду, є «англійська + 300 інших мов» [1]. Навіть у цьому вже вбачається курс австралійського уряду на мультикультурність країни.

Варто відзначити, що Австралія не завжди була такою. Її колоніальне минуле, такі темні плями, як расизм і дискримінація тубільного населення, витіснення його з їхніх прадавніх земель, гвалту-

Summary

The Australian national public broadcasters ABC and SBS have been detected; their charters have been observed. Their role in consolidating the Australian multicultural society have been regarded. Special attention to such central concept as «multiculturalism» have been paid. The main objectives of ABC and SBS programming have been analyzed. Special attention to the unique functions and characteristics of SBS have been provided. The activities of SBS Radio, SBS Television and SBS Online have been appreciated.

Keywords: Australian national public broadcasters, ABC, SBS, the policy of multiculturalism, consolidation of society.

вання аборигенів переселенцями і пов'язана з цим проблема метисів, яких не приймало суспільство «білих» і які були вже чужими для аборигенів, тобто людей, змушених існувати між двома світами, що вороже ставилися до них. Існували й інші расистські прояви, (як-от сумнозвісна політика під назвою «жовта загроза» («yellow peril»), яка на початку XX ст. мала на меті перешкодити еміграції населення з Азії), — усе це було в історії Австралії як держави. Разом із тим, досвід життя у важких умовах австралійського клімату, де самій людині вижити просто неможливо, породили знаменитий австралійський дух това-

р и с ь к о с т і (mateship), що протягом десятиріч і століть переріс у дух егалітаризму, визнання прав і свобод інших, дотримання демократичних цінностей. Поступово прийшло розуміння: аби вижити і процвітати в країні

емігрантів потрібна повага до культури інших, до звичок, традицій тих, хто працює з тобою разом, хто приходить тобі на допомогу під час засухи та лісових пожеж, під час сезону дощів, щоб урятувати твою родину і худобу, під час «золотої лихоманки», коли одинаки не мали шансів вижити і обов'язково була потрібна підтримка справжнього друга.

Сьогодні австралійське телебачення є частиною глобальної системи масової комунікаційних зв'язків, що встановилися у світі. Разом із тим, історичні умови та географічне розташування континенту наклали відбиток на австралійське телебачення. Австралійське телерадіомовлення розвивалося здебільшого за моделлю британського, в основу якого покладено дуальну «змішану» систему телемовлення, що передбачає співіснування і конкуренцію громадського та комерційного телебачення.

Однак відмінності, безумовно, є. Нині Австралія має розгалужену медіа-систему. Провідну роль у

ній відіграють два національних радіо, телевізійних та онлайнних мовники — Australian Broadcasting Corporation (Австралійська телерадіомовна корпорація, ABC) та Special Broadcasting Service (Спеціальна телерадіомовна служба, SBS). ABC — національний громадський мовник. Заснована в 1929 р., вона надає телевізійні, радіо-, онлайнні та мобільні послуги по всій країні. Відповідно до міжнародних угод, вона також забезпечує телевізійними та радіопослугами заокеанських глядачів, особливо азіатсько-тихоокеанський регіон.

SBS виробляє для австралійців програми англійською та багатьма іншими мовами, а також передає для них новини з усіх куточків землі. Вона керує Національним телевізійним тубільним каналом (National Indigenous Television Cannel, NITV), який розповсюджує програми, створені здебільшого тубільними австралійцями.

На відміну від Британської громадської системи телерадіомовлення, уособленої у BBC, австралійська система національного громадського телерадіомовлення існує передусім на державні бюджетні кошти. Так, за даними 2014 р., ABC отримала 1 млрд 215,7 млн дол. на рік, а SBS — 377,5 млн дол. на рік. До того ж вони мають власні доходи: відповідно ABC — 177,5 млн дол., а SBS — 103,9 млн доларів. [2].

Австралія також має 3 комерційні телевізійні мережі, тубільну комерційну телевізійну станцію, сотні платних телевізійних каналів і багато друкова-

них, радіо- та онлайнних медіа-ресурсів. Вражаючою є така цифра: 83% австралійського населення мають доступ до Інтернету.

У своїй роботі ABC керується настановами, які визначені в її Хартії. У «Хартії ABC» викладено основні функції корпорації та її основні обов'язки [3]. До функцій корпорації відносяться:

по-перше, надавати австралійському суспільству інноваційні та всеохопні телерадіомовні послуги високих стандартів як частину австралійської телерадіомовної системи, що складається з національного, комерційного та общинного/комунального секторів, не обмежуючи зазначених вище учасників телекомунікаційної системи Австралії, у тому числі:

а) телерадіомовні програми, які роблять свій внесок у посилення відчуття значення соціальної ідентичності, інформують та розважають і віддзеркалюють культурне розмаїття австралійського суспільства;

б) телерадіомовні програми освітнього характеру;

по-друге, транслювати до країн за межами Австралії телерадіомовні програми новин, програми сучасних подій, розважальні та культурні програми, які повинні:

а) надавати заокеанській телерадіоаудиторії розуміння Австралії та австралійського ставлення до світових справ;

б) надавати змогу австралійським громадянам, які живуть або мандрують за межами Австралії, отримувати інформацію про австралійські справи та інформацію про ставлення

австралійців до міжнародної ситуації;

в) надавати диджитальні медіа-послуги;

г) транслювати світом твори музичного, драматичного, інших мистецтв Австралії.

До обов'язків корпорації належать забезпечення Австралії телерадіомовними послугами.

по-перше, корпорація усвідомлює важливість:

а) телерадіомовних послуг, які надаються комерційними та комунальними секторами австралійської телерадіомовної системи;

б) стандартів, яких дотримуються телерадіомовні служби;

в) своєї відповідальності як незалежної національної телерадіомовної служби, яка підтримує баланс між телерадіомовними програмами для широкої аудиторії та спеціалізованими телерадіомовними програмами;

г) мультикультурного характеру австралійського суспільства;

по-друге, виконуючи перераховані обов'язки, корпорація повинна діяти відповідно до пункту першого Хартії.

Також було створено «Хартію SBS», яка водночас є підсумковим документом, що окреслює значний досвід діяльності SBS, і магістральним планом на майбутнє [4]. У «Хартії SBS» зазначено, що:

по-перше, її головною функцією є надання багатомовних і мультикультурних радіо-, телевізійних та диджитальних медіа-послуг, які інформують, навчають, розважають усіх австралійців і, роблячи це, відбивають особливості австралійського мульти-

культурного суспільства;

по-друге, SBS, виконуючи свою головну функцію, повинна:

а) робити свій внесок у задоволення комунікативних потреб австралійської мультикультурної громади, включно із общинами аборигенів Австралії та мешканців островів Торресової протоки;

б) посилювати усвідомлення внеску різноманітних культур у поступальний розвиток австралійського суспільства;

в) сприяти розумінню та сприйняттю культурного, лінгвістичного та етнічного розмаїття австралійського народу тощо.

Проаналізувавши Хартію ABC та SBS, можна дійти висновку, що їхніми спільними завданнями є такі:

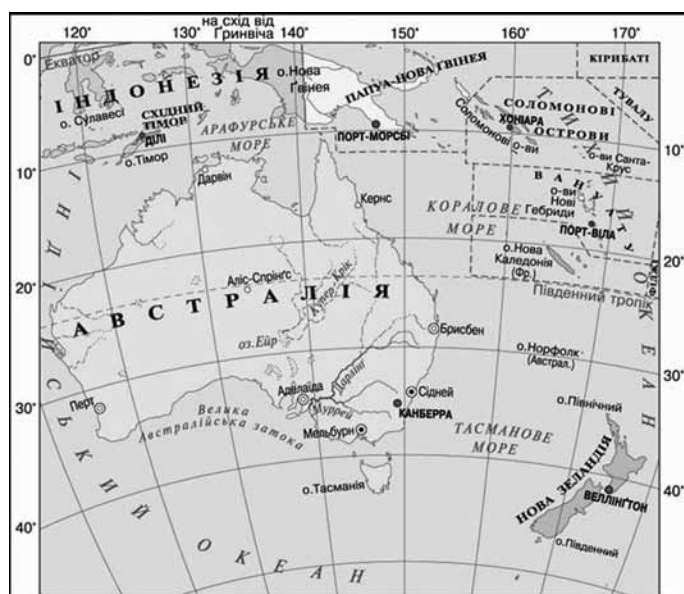
- універсальність: намагання дати всім австралійцям доступ до послуг телерадіомовників, незважаючи на географію чи можливість оплати цих послуг, аби дати їм можливість брати участь у житті суспільства та його інституцій;

- локальність: надавати людям із подібними інтересами можливість спілкуватися і брати участь у локальних общинах;

- посилювати австралійську ідентичність через надання програм, які відбивають унікальний характер і характеристики Австралії та сприяють різноманітності й розумінню інших культур;

- всеохопне та різноманітне програмування: бути впевненими у тому, що австралійська аудиторія має доступ до якнайширшого різноманітного контенту, який відповідає інтересам різних груп і репрезентує різні групи;

- різноманітність новин та інформації: сприяти

інформування про громадські дебати щодо ключових питань, що впливають на австралійське суспільство і націю; новини та інформація повинні бути вільними від комерційних та інших інтересів;

- освіта: посилювати інтелектуальний і креативний рівень австралійського суспільства, підтримувати розвиток австралійського людського капіталу;

- інновації та якість: надавати інформативний і збуджуючий думку контент, який збагачує суспільство, сприяє його креативному мисленню та розвитку нових талантів.

Як видно із завдань двох національних телерадіомовників, вони є дійсно всеохопними національними мовниками. Адже жоден мовник на комерційному австралійському ринку не надає таких різноманітних послуг і не має на меті досягнення такої широкої та різноманітної аудиторії.

Варто звернути увагу, як враховуються інтереси аудиторії щодо жанрового розмаїття телевізійних і радіопередач на двох національних каналах. ABC,

звичайно, має ширший жанровий спектр. Наведені жанри розташовані в тому порядку, який відбиває витрати на кожний із них, порівняно з іншими. Наприклад, якщо жанр «розваги» йде в переліку першим, це означає, що він найбільш фінансово затратний. Таким чином, телевізійні жанри компанії ABC розташовуються в такому порядку: розваги, комедії, драми, новини, інфотеймент (інформація + розваги, тобто жанр, у якому на основі реальних фактів художніми засобами відтворюються реальні події) тубільні програми, спортивні програми, мистецтво, документальні, програми для дітей.

Корпорація SBS має свої особливості щодо жанрового розмаїття. Як і ABC, вона пропонує своїй аудиторії розваги, комедії, драми, новини, інфотеймент, тубільні та спортивні програми.

У житті австралійців завжди велику роль відігравало радіо. Австралійський рельєф має такі особливості, що тільки завдяки радіостанціям мешканці окремих районів мали

зможу отримувати життєво важливі новини, а діти та підлітки, які не могли дістатися до шкіл, навчалися завдяки дистанційній освіті. Тож радіо і дотепер є важливою складовою австралійського національного телерадіомовлення.

Радіомережа ABC складається з таких радіостанцій: News Radio, triple j, Radio National, Local. До радіомережі SBS входять Radio 1, Radio 2, Radio 3.

Що означає на ділі підтримувати австралійську національну культуру та її творців, показує вивчення функціонування однієї з радіостанцій ABC — Classic FM. Для Classic FM ABC записує всі симфонічні оркестри у кожному місті Австралії (за виключенням міст Дарвін та Хобарт). Це здійснюється відповідно до «Хартії ABC», де зазначено, що вона повинна підтримувати твори мистецтва Австралії. Аби здійснити трансляцію оркестру наживо, у кожному штаті існує команда з двох осіб за винятком Сіднея та Мельбурна, де до двох основних працівників додаються ще музичні інженер та продюсер. Цей персонал відвідує репетиції оркестру, записує концерти (зазвичай у п'ятницю або в суботу ввечері), видає музикантам зарплатню за виконання саме тієї програми, яка виконувалася, та підписує права на використання записаної музики в ефірі.

Так, 2013 р. було записано 610 симфонічних концертів наживо. З роками слухачька аудиторія формату «класичне радіо» поступово зменшується. Але все ж таки він залишається в австралійському

радіоєфірі, оскільки це відповідає вимогам «Хартії ABC».

Принагідно запитаймо себе, чи є в Україні національна радіостанція, яка транслює записи національних, обласних і міських симфонічних оркестрів? На якій радіочастоті можна послухати українську й зарубіжну камерну та класичну музику, опери або арії з них, професійні та народні хори? У відповідь почуєте, що «це неформат». Годі сподіватися на задоволення смаків тієї частини українців, які полюбляють ці види мистецтва, а також на виховання художніх смаків нових поколінь, які вже по суті понад 20 років відлучені від класичної музики.

«Стратегічний план ABC на 2013-2016 рр.: Ясний напрям для ABC» (The ABC Strategic Plan 2013-2016: A Clear Direction for the ABC) ставить на меті сфокусуватися на аудиторії як ключовій стратегії, яка приводить ABC до досягнення її цілей. Саме тому ABC намагається створювати контент на різноманітних платформах, пристроях та в різних форматах, такий контент, яким користується щотижня щонайменше 75% аудиторії. Телерадіомовлення зсувається до нової моделі: від «лінійної моделі» минулого до моделі «на замовлення користувача» сьогодення. Нині глядачі мають вибір і персоналізують використання, інтегруючи традиційний медіа-контент із соціальними медіа. Доступ до контенту через використання різноманітних повсякчасно виникаючих дистрибуційних платформ має тенденцію до фрагментації медійного середовища.

Водночас, разом із цими тенденціями, лінійне телебачення відіграє свою значну роль, і хоча йому передікали швидку ерозію, вона значно менша, ніж очікували скептики. Звісно, аудиторія й надалі буде зсуватися до моделі «на замовлення» та різноманітних пристроїв, які поступово зсувають увагу аудиторії від лінійного мовлення до IP-базованих мереж (фіксованих або бездротових). Зростання самого контенту та можливості користувача у виборі різноманітного контенту, можливо, поступово зменшать споживання лінійного ТБ і радіо. Ось чому національні мовники, аби крокувати в ногу із часом, повинні виробляти програми, доступні на різних пристроях та «на замовлення користувача».

Розмірковуючи про методи досягнення злагоди в мультикультурному австралійському суспільстві, особливу увагу варто звернути на діяльність корпорації SBS, унікального явища у світі. Після відвідання 1996 р. ABC та знайомства з роботою цього австралійського медіа-гіганта, не менше враження справила на мене й SBS. По-перше, візуальне враження. Усердині компанія нагадала мені якийсь космічний корабель або місто майбутнього. У його архітектурі та дизайні стільки креативності, що відчуваєш себе, наче у прийдешньому. Акцентів додають яскраві кольори великих картин на тлі білих стін, відображаючи багатокультурний характер Австралії. Після виступу перед україномовною аудиторією SBS була змога особисто детально ознайомитися зі

структурою компанії, роботою основних її підрозділів.

Варто відзначити, що концепція австралійського мультикультурного телерадіомовлення відповідає нині потребам та інтересам усіх верств населення країни. Паралельно з першими кроками функціонування телерадіомовної структури SBS (спочатку велося тільки радіомовлення), розвивалося і телебачення. У 2015 р. на п'ятому континенті було урочисто відзначено 30-річчя із дня виходу в ефір SBS. Створена для того, аби кожний австралієць, незважаючи на його географічне походження, вік, культурний досвід або мовні навички обов'язково мав доступ до високоякісного, незалежного культурно орієнтованого національного австралійського медіа-джерела. Як написано на ювілейній онлайсторінці SBS: «Через радіо, телебачення, онлайн-услугу ми розповідаємо історію людства на найбільшій кількості мов, ніж будь-який інший мовник у світі, тобто на 74 мовах по радіо, на 62 мовах по телебаченню та на понад 50 мовах он-лайн» [5]. Також підкреслюється, що XXI ст. принесло нову дефініцію поняттю «мультикультурний». Нині «мультикультурність» означає більше ніж принесення культур інших світів до вашого дому. Воно віддзеркалює все більший мультикультурний дух нашого співтовариства. Воно відзначає різноманітність і робить свій внесок у соціальну інклюзивність та міжкультурне розуміння всіх австралійців — лінгвістично, соціологічно та культурологічно.

SBS органічно враховує не тільки історичне минуле Австралії та специфіку її заселення, а й сучасний стан австралійського суспільства.

SBS формує штат співробітників компанії з представників тих національних меншин, мовами яких ведуться радіо- і телепрограми. Ця тенденція простежується навіть серед обраних членів її Ради директорів. Усі вони різних національностей, а одна з них — Дот Вест — є аборигенкою, ветераном боротьби за створення тубільних медіа в Австралії [5].

Політика SBS спрямована передусім на задоволення комунікативних потреб австралійського багатокультурного суспільства, включаючи етнічні общини, аборигенів і островитян Торресової протоки. SBS ставить перед собою завдання показати внесок різних культур у поступ австралійського суспільства та підтримувати розуміння і сприйняття культурного, мовного, етнічного різноманіття австралійського народу, а також сприяти збереженню й розвитку мов, культурних навичок.

Телебачення SBS відіграє особливу роль у житті австралійців. Кожного тижня понад 5,2 млн людей

у міських зонах та 2,1 млн у віддалених територіях дивляться телебачення, яке пропонує програми, вироблені як в Австралії, так і в усьому світі, від 400 національних та міжнародних джерел. Половина з цих програм передаються мовами інших, ніж англійська, і багато з них є доступними кожному, хто говорить англійською, завдяки субтитрам, підготовленим спеціальним відділом. SBS відкриває для своїх глядачів цілий світ новин, актуальних програм, фільмів, спортивних передач, документальних фільмів, драм, комедій, розважальних програм і мультиплікації, що створені як самою SBS, так і незалежними австралійськими виробниками та світовими лідерами телеіндустрії [6].

Новини на SBS — це її гордість. Адже вона має найбільший обсяг новин і більше новинних джерел, ніж будь-яка інша австралійська телевізійна мережа. Ніхто більше в австралійському медіа-просторі не має доступу до новинних бюлетенів із 26 країн світу.

Міжнародна бібліотека фільмів SBS складається з понад 1 тис. назв, корпорація показує в середньому 26 художніх фільмів на тиждень по каналах SBS ONE та SBS TWO і 250

нових фільмів на рік. Про спортивні передачі на SBS можна сказати коротко: вона висвітлює всі спортивні події, якими світ захоплюється.

Онлайнова служба SBS (SBS Online) подає кращі зі світових новин, фільмів, кулінарних програм, програм у форматі «за запитом» та інших для аудиторії, яка перевищує 900 тис. користувачів на місяць.

Новинні програми он-лайн містять також програми BBC та CNN, Dateline, Insight, Living Black пропонують глядачам інтерактивний досвід для надання коментарів та участі в дискусіях про міжнародні та локальні питання. Коли служба SBS Online розпочинала свою роботу в 1997 р., вона мала тільки текстові сторінки та сторінки з малюнками, а також надавала п'ять нових статей на день. Нині SBS Online публікує понад 500 спортивних і новинних статей на рік та більше 100 тис. відео щорічно. Майже мільйон її користувачів щомісяця продукують 14 млн сторінок відгуків і вражень [7].

Для SBS принципово важливим аспектом діяльності є гармонійне входження в інформаційно-комунікаційний простір Австралії. Корпорація бачить своє завдання в тому, щоб сприяти різноманітності національного телерадіомовлення. SBS відводить собі роль соціально-культурного фактора, який збільшує спектр можливостей австралійського радіо, телебачення та онлайн-послуг. Вона відображає природу австралійського суспільства, що змінюється, оприлюднюючи різні точки зору.

Особливий інтерес становить мовна політика корпорації. Питання розподілу кількості ефірного часу на радіо та телебачення вирішується з урахуванням чисельності етнічних меншин.

Головним для корпорації, що записано в «Хартії SBS», є визнання, популяризація, дослідження і підтримка культурної різноманітності в австралійському суспільстві. Одним із принципових інструментів досягнення цієї мети стало не тільки створення телепрограм різними мовами, а й супровід цих програм субтитрами англійською. Це суттєво для глядацької аудиторії телекомпанії та є основним елементом соціальних завдань, які вирішує SBS.

Імідж корпорації SBS в очах глядачів і слухачів досить високий. Це підтверджують відповіді респондентів, 65,5% яких вважають, що вона є дійсною альтернативою іншим телекомпаніям; 77,5% — що вона показує програми, зроблені в Австралії та за її межами; 62,3% — що вона відкриває вікно у світ; 56,7% — що вона будить думку і стимулює її; 76,2% — що вона розважальна, 73,4% — що вона інформаційна; 65,8 % — що вона розумна.

Розвиток общинного/комунального телебачення (продемонстрований на прикладі Австралії, але наявний і в інших країнах і регіонах світу, як-от каталонське і баскське в Іспанії, комунальне в Мексиці, Бразилії, Індії, Шрі-Ланці тощо) є важливим явищем і в теоретичному аспекті, як уособлення дихотомії «глобальне — локальне» в сучасному світі, і в розви-

тку масовокомунікаційних систем різного рівня. Особливі географічні умови континенту (наявність віддалених та ізольованих районів — здебільшого місць дислокації аборигенів та інших тубільних народів) спонукали створення системи 150 медіа-асоціацій, куди входять оплачувані федеральним урядом теле- і радіостанції, комерційні станції тощо, які координуються Національною асоціацією тубільних медіа Австралії (National Indigenous Media Association of Australia) і перебувають під патронатом спеціальної програми ЮНЕСКО. Така комунікаційна система має допомагати самовизначенню аборигенів, самоврядуванню та контролю над аборигенними справами.

Вивчення досвіду Австралії дає змогу зробити висновок, що обрана нею модель мультикультурного розвитку суспільства в цілому та розвитку австралійського національного телерадіомовлення виправдовує себе, сприяє гармонійному поступу держави в усіх аспектах — політичному, соціально-економічному

та культурному, про що свідчать її досягнення в цих сферах життєдіяльності, та може слугувати прикладом для багатьох країн світу, України зокрема.

Список використаних джерел:

1. About Australia – [Electronic resource] – Mode of access: // <http://www.australia.gov.au/about-australia>
2. ABC and Efficiency Study / <http://www.communications.gov.au>
3. Australian Broadcasting Corporation Act, 1983. – Sydney, ABC, 1983. – 21 p.
4. Special Broadcasting Service ACT, 199. – Sydney, SBS, 1991. – 13 p.
5. Non-Executive Director [Electronic resource] – Mode of Access: <http://www.sbs.com.au/aboutus/board-of-directors/director/id/189/h/>
6. Radio [Electronic resource] – Mode of Access: <http://www.sbs.com.au/aboutus/ourstory/index/id/10/h/Radio>
7. Online [Electronic resource] – Mode of Access: <http://www.sbs.com.au/aboutus/ourstory/index/id/15/h/Online>

Ольга ЗЕРНЕЦЬКА,
доктор політичних наук,
професор, завідувач відділу
глобальних і цивілізаційних
процесів ДУ «Інститут
всесвітньої історії НАН
України»

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто діяльність австралійських національних громадських телерадіомовників — корпорацій ABC та SBS відповідно до їхніх хартій. Підкреслено їхню роль у консолідації австралійського мультикультурного суспільства. Особливу увагу приділено поняттю «мультикультуралізм». Проаналізовано головні завдання програмної політики ABC та SBS. Розглянуто унікальні функції та характеристики SBS. Оцінено діяльність SBS Radio, SBS Television та SBS Online.

Ключові слова: австралійські національні громадські телерадіомовники, ABC, SBS, політика мультикультуралізму, консолідація суспільства.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрена деятельность австралийских национальных общественных телерадиовещателей ABC и SBS в соотношении с их хартиями. Подчеркнута их роль в консолидации австралийского мультикультурного общества. Особое внимание обращено на понятие «мультикультуралізм». Проанализированы главные задачи программной политики ABC и SBS. Рассмотрены уникальные функции и характеристики SBS. Оценена деятельность SBSRadio, SBS Television и SBS Online.

Ключевые слова: австралийские национальные общественные телерадиовещатели, ABC, SBS, политика мультикультураліза, консолидация общества.